

Kansen voor een responsieve gemeenschapsjustitie

IVO AERTSEN^a

Beschouwingen bij de zesde staats hervorming

Panopticon, 34 (4), 237-244
© 2013 MAKLU | ISSN 0771-1409 | JULI 2013

- ^a Hoogleraar, Leuven Instituut voor Criminologie (LINC), Katholieke Universiteit Leuven (Corresp.: Ivo.Aertsens@law.kuleuven.be).

Inleiding

Een van de vier onderdelen van het Belgische Vlinderakkoord van oktober 2011 gaat over de communautarisering van een reeks federale bevoegdheden. Deze zesde staats hervorming, bekrachtigd door het federale regeerakkoord van 1 december 2011, staat voor een enorme operatie, die thans in volle voorbereiding is en waar een budget van niet minder dan 17 miljard euro mee gemoeid is. Over te hevelen bevoegdheden betreffen sectoren zoals de gezondheidszorg, het gezinsbeleid, het arbeidsmarktbeleid, mobiliteit en verkeersveiligheid, economisch en industrieel beleid en het grootstedenbeleid, maar ook relatief beperkte domeinen zoals het studentenmigratiebeleid en diensten zoals het centrum voor gelijke kansen en racismebestrijding. Ook justitie valt in de prijzen: naast de lang verhoopte hervorming van het gerechtelijk arrondissement Brussel, krijgen de deelstaten nieuwe of ruimere bevoegdheden op het vlak van het vervolgingsbeleid, de strafuitvoering en het jeugdsanctierecht. Voor de materies die tot hun bevoegdheden behoren, krijgen de deelstaten een positief injunctierecht (om in concrete dossiers een vervolging te kunnen initiëren) en met de federale staat zullen samenwerkingsakkoorden gesloten worden die betrekking hebben op het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie en het strafrechtelijk beleid, de vertegenwoordiging van de deelstaten in het College van procureurs-generaal, de kadernota Integrale Veiligheid en het Nationaal Veiligheidsplan. Op het vlak van de strafuitvoering zullen de Gemeenschappen betrokken worden bij het selecteren van de assessoren voor de strafuitvoeringsrechtbanken. Een groot pakket betreft de overheveling van de justitiehuisen: de organisatie en de bevoegdheden met betrekking tot hun opdrachten inzake strafuitvoering, slachtofferonthaal en eerstelijns hulp gaan naar de deelstaten, alsook de zogenaamde betoelaagde opdrachten hoofdzakelijk in het kader van het Globaal Plan en de nationale projecten. Ook hier zal een samenwerkingsakkoord worden afgesloten. Ten slotte is er de volledige overheveling van het jeugdsanctierecht, waarbij een aantal materies verder wordt gecommunautariseerd: het bepalen van de aard van de maatregelen ten aanzien van de minderjarigen die een als strafbaar omschreven feit hebben gepleegd, de regels inzake de uithandengeving, de regels inzake de plaatsing in een gesloten instelling en de gesloten instellingen zelf.

Vrij snel na het installeren van de nieuwe regering begon men zowel op het federale als op het Vlaamse niveau aan een inventarisatie van desbetreffende wetgeving, opdrachten, processen en middelen. Deze oefening mondde uit in een reeks 'fiches' die de situatie met betrekking tot de over te hevelen thema's samenvatten. Langs Vlaamse kant was dit deel van het huiswerk al klaar op 15 februari 2012 in de vorm van 82 fiches, gegroepeerd rond 13 beleidsdomeinen. Hiermee was een eerste (beschrijvende) inschatting gemaakt van de impact van de zesde staatshervorming op de Vlaamse overheid.¹ Hieruit bleek onder meer dat voor sommige materies – zoals het jeugdsanctierecht, maar ook de justitiehuizen – de precieze draagwijdte en de omvang van de bevoegdheids-overdracht nog niet duidelijk zijn. Het is onzeker of de justitiehuizen in hun geheel dan wel voor het grootste deel zullen overgaan naar de deelstaten. Andere vaststellingen betroffen het grote aantal materies waarvoor een *regelgevende* bevoegdheid dient overgeheveld te worden (bv. het bepalen van de gerechtelijke maatregelen die ten aanzien van minderjarige delictplegers kunnen genomen worden) en de 'substantiële toename' van het aantal *controle- en inspectietaken*. Deze laatste taken strekken zich uit over een breed spectrum van domeinen en zullen de Vlaamse Gemeenschap de mogelijkheid bieden om in combinatie met de nieuwe bevoegdheden op het vlak van het vervolgingsbeleid een eigen strafrechtelijk handavingsbeleid te voeren.

Inmiddels heeft de Vlaamse overheid een ruime consultatieronde gehouden waarbij ook de relevante niet-gouvernementele sectoren en de academische wereld werden betrokken. Dit alles heeft geresulteerd in een door de Vlaamse administratie samengesteld groenboek met een 'geïntegreerde beleidsimpactanalyse', voorzien voor juli 2013. Het groenboek is opgesteld rond zes verschillende clusters, waaronder het justitieel beleid.² Het moet de basis vormen voor een breed maatschappelijk en parlementair debat, dat de politieke partijen zal toelaten zich voor te bereiden op de regionale en federale verkiezingen van mei 2014. Wellicht pas hierna zullen de belangrijke beleidsbeslissingen langs Vlaamse kant genomen worden.

Continuering, hervorming, transformatie, opslorping?

Het betrekken van het maatschappelijk middenveld in het debat rond de staats-hervorming kwam er mede op aandringen van VLABEST, de Vlaamse Adviesraad voor Bestuurszaken (VLABEST, 2012). Voor het bepalen van een aantal strategische keuzes die de beschrijvende aanpak van de impactfiches moeten overstijgen, dienen volgens VLABEST het middenveld, de sociale partners evenals de lokale en provinciale besturen van meet af aan een cruciale rol te spelen. Homogenisering van de over te dragen bevoegdheidsdomeinen is een topprioriteit, aldus de Adviesraad, die echter ook uitdrukkelijk stelt dat de staatshervorming méér moet zijn dan een hervorming. Het betreft 'een grote opportuniteit om de naar Vlaanderen doorgeschoven bevoegdheden te herbekijken en te hervormen op maat van de Vlaamse cultuur, behoeften en bestuurlijke principes'. Deze operatie, die voor de toekomst van Vlaanderen als 'gigantisch en cruciaal' wordt beschouwd, biedt 'de kans op een echte transformatie'. Vlaanderen 'moet niet zo maar ontvangen wat komt, maar er actief mee omgaan'.

In de diverse parajustitiële sectoren luidt het dat deze zesde staatshervorming potentieel een belangrijke meerwaarde biedt wat betreft de verdere uitbouw van een

¹ <http://www.vlaanderen.be/nl/overheid/vlaamse-regering/beleidsdocumenten/administratie-brengt-rapport-uit-over-impact-zesde-staats-hervorming>. Deze en andere voorbereidende documenten werden door de Vlaamse overheid publiek gemaakt (zie ook <http://www.bestuurszaken.be/zesdaats-hervorming>), wat minder het geval blijkt te zijn voor het federale niveau.

² Dit groenboek was bij de samenstelling van dit editoriaal nog niet beschikbaar.

coherent interventie- en dienstverleningsbeleid. De volledige overheveling van het jeugdsanctierecht wordt hierbij als voorbeeld aangehaald. De onrust op het terrein is echter ook groot en er wordt van vele kanten gewezen op een aantal risico's. Vooral in de sector van de justitiehuisen en de organisaties die instaan voor een aantal door justitie betaalde opdrachten heerst er onzekerheid. Het betreft langs Vlaamse kant zo'n 800 betrokken personeelsleden: ruwweg 600 medewerkers van de justitiehuisen en ongeveer 200 medewerkers van organisaties die werkzaam zijn op het domein van de gemeenschapsgerichte sancties en de hulpverlening en die meestal gesubsidieerd worden in het kader van de nationale projecten (via de FOD Justitie) of het Globaal Plan (via de FOD Binnenlandse Zaken).

Een en ander wijst op het enorme spanningsveld waarbinnen de te nemen beslissingen zich situeren. Bekomernissen van zeer uiteenlopende en mogelijk ook tegenstrijdige aard spelen mee. De juridisch en organisatorisch te regelen overdracht vormt inderdaad een uitdaging van formaat, waarbij zorgvuldigheid en rechtszekerheid in functie van een optimale continuering van de openbare dienstverlening van groot belang zijn. Dit is uiteraard ook zo in de sectoren van het jeugdsanctierecht en de justitiehuisen. Beide sectoren staan niet op zichzelf en blijven *de facto* sterk verbonden met het justitiële domein en met name met de gerechtelijke organisatie en de procedures in de opeenvolgende fasen van de rechtsbedeling. Deze institutionele transitie ordentelijk laten verlopen in een goede verstandhouding met gerechtelijke actoren is voor vertegenwoordigers van de Vlaamse administratie een (begrijpelijke) hoofdbekommernis. Vanuit het werkveld zijn er tal van particuliere zorgen. Deze hebben te maken met de concrete aard van de over te hevelen taken, de dagelijkse organisatie van het werk en het personeelsstatuut, maar ook met de achterliggende visie omtrent een aantal werkvormen die zich in het bijzonder situeren in het raakvlak van strafrechtsbedeling en welzijnswerk. Een aantal organisaties is beducht voor een fusie in grotere, privaatrechtelijke of publiekrechtelijke entiteiten en vreest de autonomie en de eigen dynamiek totaal te zullen verliezen.

Een belangwekkend advies met betrekking tot deze zesde staatshervorming is dat van de Strategische Adviesraad Welzijn-Gezondheid-Gezin (SARWGG, 2013). Ook deze adviesraad erkent de belangrijke opportuniteit die deze staatshervorming biedt om te komen tot 'een nieuw Vlaams participatief beleidsmodel' dat de hefboom moet vormen voor de realisatie van integrale zorg en ondersteuning. Uitgegaan wordt van een visie op integrale zorg en ondersteuning vertrekkende van de behoeften, noden en vragen van personen met een zorgbehoefte en hun naaste omgeving. Hierbij gelden als belangrijke principes: participatie van de persoon zelf, zijn omgeving en de lokale gemeenschap; het benutten van het gehele continuüm van informele tot formele zorg; het mobiliseren van verbindende krachten in de samenleving; de preventieve benadering en het aanpakken van structurele oorzaken van onwelzijn en ongezondheid. Voor het beleidsmatig uittekenen van deze integrale zorg en ondersteuning acht men het belangrijk 'eerst los te komen van bestaande beleids- en organisatiestructuren op federaal en op Vlaams niveau'. Onderscheid wordt gemaakt tussen strategische, beheersmatige en kern- of uitvoerende activiteiten. Voor de verdere vormgeving van de activiteiten binnen het brede beleidsdomein van welzijn, gezondheid en gezin wil men komen tot een 'gelaagde organisatie- en beleidsstructuur': van het individuele nanoniveau tot het maatschappelijke macroniveau. In dit beleidsontwikkelingsproces hecht de Adviesraad veel belang aan de te verhogen betrokkenheid van alle *stakeholders*, met inbegrip van de zorginstellingen en organisaties, de interprofessionele sociale partners en de wetenschappelijke wereld. Die betrokkenheid kan de vorm aannemen

van advies, gestructureerd overleg of medebeheer. Tegen de achtergrond van dit nieuwe, voorgestane beleidsmodel zal 'de loutere inkanteling van de over te hevelen bevoegdheden in het bestaande Vlaamse beleidskader niet volstaan'. Men staat met andere woorden open voor nieuwe vormen van betrokkenheid en participatie vanuit de samenleving. Tegelijk pleit de adviesraad ervoor dat de bevoegdheden in het beleidsdomein welzijn, gezondheid en gezin (WVG) best samengehouden worden. In de conclusie van het rapport leest men dat het 'belangrijk is het justitieel beleid (vervolgingsbeleid, justitiehuisen en jeugdsanctierecht) bij het domein WVG onder te brengen met het oog op integrale zorg en ondersteuning'. Deze optie met betrekking tot de lokalisatie van het Vlaamse justitieel beleid wordt echter nergens in het advies geëxpliciteerd of gemotiveerd. Wellicht beschouwt men de dienstverlening in de justitiële sector als een verlengstuk of een onderdeel van de integrale zorg en ondersteuning.

De forensische (welzijnswerk)identiteit

Dit brengt ons bij de vraag naar de identiteit van een eigen Vlaamse justitieel beleid. Veel denkwerk blijkt hier nog niet rond gebeurd te zijn. Er worden innovatieve perspectieven geopend op allerlei vormen van beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering, maar men blijft voornamelijk op de vertrouwde paden. Een eigen visie met betrekking tot een integrale (straf)rechtsbedeling dringt zich op, mede in het licht van toekomstige fasen in de staatsvorming waar een verdere communautarisering van het brede justitiële domein niet ondenkbaar is. Bij wijze van bescheiden bijdrage tot deze denkoefening lichten we hieronder twee perspectieven toe.

Het eerste perspectief wordt geboden door lessen die kunnen getrokken worden uit de relatief jonge geschiedenis van het forensisch welzijnswerk in Vlaanderen. Het is niet onze bedoeling in te gaan op de vele facetten van deze werkvorm, die in zijn huidige versie ontstaan is gelijktijdig met het tijdschrift *Panopticon* en sindsdien een aanzienlijke diversificatie heeft gekend. Na de staatsvorming van 1980 heeft het forensisch welzijnswerk inderdaad een hele evolutie doorgemaakt, waarvan het Besluit van de Vlaamse Executieve van 1985, de verzelfstandiging van de slachtofferhulp, de institutionele inbedding van justitieel welzijnswerk en slachtofferhulp in het algemeen welzijnswerk en de verdere schaalvergroting in deze sector, de samenwerkingsovereenkomsten inzake hulpverlening aan gedetineerden (1994), slachtofferzorg (1998) en hulpverlening aan seksuele delinquenten (1998), het Strategisch Plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (2000) en ten slotte de opkomst van herstelbemiddeling en andere herstelrechtelijke werkvormen en de wettelijke verankering ervan in 2005-2006 belangrijke mijlpalen zijn geweest.³ Het zoeken naar een eigen plaats in het welzijnslandschap, het positioneren ten aanzien van justitie en het geven van inhoud aan de eigen werksoort(en) vormden een rode draad gedurende ruim 30 jaar forensische geschiedenis. Vooral ten aanzien van het gevangeniswezen heeft het Vlaamse forensisch welzijnswerk zich kunnen profileren met een consequente, stapsgewijze implementatie van het Strategisch Plan en een eigen Vlaams decreet in 2012 (*MEYVIS et al.*, 2012). Dit mag, in zekere zin, een succesverhaal genoemd worden, waarbij men er niet alleen in geslaagd is langs Vlaamse kant het basisrecht van gedetineerden op diverse vormen van hulp- en dienstverlening te realiseren, maar ook andere beleidssectoren heeft weten te responsabiliseren voor de detentieproblematiek. Deze ervaring toont aan dat het wel degelijk mogelijk is om diverse samenlevingssectoren actief te betrekken bij criminaliteitsvraagstukken. De sterke focus op het gevangeniswezen heeft echter de Vlaamse Gemeenschap ervan weerhouden een even sterke visie te

³ Voor een volledig en recent overzicht, zie ROOSE *et al.*, 2012.

ontwikkelen aangaande de eigen rol inzake gemeenschapsgerichte (alternatieve) sancties. Op dat vlak bleven de inspanningen eerder fragmentarisch en beperkten zij zich tot een aantal initiatieven en ontwikkelingen van het algemeen welzijnswerk en de geestelijke gezondheidszorg bij gerechtelijk opgelegde hulpverlening, leerprojecten en bemiddeling.

De inbedding van diverse forensische werkvormen in de Centra voor Algemeen Welzijnswerk heeft aanleiding gegeven tot ambivalente gevoelens. Enerzijds toont de overheid, die deze sector steeds meer is gaan aansturen en in 2012 is overgegaan tot een verdere fase van schaalvergroting en benadrukking van het resultaatgericht werken, beleidsmatig een duidelijke aandacht voor de forensische taken binnen de kernfuncties van onthaal en begeleiding en dit ten aanzien van zowel ouders als slachtoffers, volwassenen en minderjarigen.⁴ Anderzijds getuigen velen in het werkveld dat door de jaren heen de forensische identiteit van deze werkvormen binnen de CAW sterk op de achtergrond is geraakt. Daderhulp, slachtofferhulp en leerprojecten evolueerden binnen deze sector min of meer onafhankelijk van elkaar en vonden methodisch vooral aansluiting bij andere, meer algemene hulpverleningsvormen. Slachtofferhulp is hiervan wellicht een goed voorbeeld: door de stelselmatige verbreding van de doelgroep verschuift de aandacht naar slachtofferschap bij traumatische gebeurtenissen in het algemeen en past de probleemdefiniëring zich gaandeweg aan in de richting van de individuele kenmerken van het slachtoffer, weg van de oriëntatie op het criminaliteitsgegeven, de dader, de justitiële en de maatschappelijke context. Ook de sector van de herstelbemiddeling – die zich op basis van federale regelgeving en financiering autonoom ontwikkeld heeft buiten het algemeen welzijnswerk – heeft slechts in zeer beperkte mate aansluiting gevonden bij de forensische werkvormen in de andere sectoren.

De komst van de justitiehuisen zal dit Vlaamse forensisch welzijnslandschap fel dooreenschudden. Of misschien ook niet. Het is zeer de vraag hoe beide sectoren – het private, door de Vlaamse overheid gesubsidieerde forensisch welzijnswerk enerzijds en de nieuwe Vlaamse overheidssector van de justitiehuisen anderzijds – zich tot elkaar zullen verhouden. Verwacht mag worden dat een samenwerkingsakkoord met de FOD Justitie de werking van de Vlaamse justitiehuisen en hun relatie met de diverse opdrachtgevers (het openbaar ministerie, de zetelende magistratuur, de penitentiaire inrichtingen, de strafuitvoeringsrechtbanken, ...) vrij snel zal regelen. Onduidelijk is echter de beleidsmatige inbedding van de justitiehuisen en met name of men het SARWGG-advies ter zake zal volgen. Daarnaast is er de vraag of men de autonome positie van het algemeen welzijnswerk intact zal laten. Als men de hoger vermelde adviezen ernstig neemt, zal men opteren voor een versterking van het maatschappelijk middenveld en hierin kan het autonome welzijnswerk uiteraard een cruciale rol spelen. De diverse forensische werkvormen kunnen hierin tevens een kans zien om niet alleen hun zelfstandigheid te behouden, maar ook om een gemeenschappelijk draagvlak te creëren voor de uitbouw van een forensische identiteit en om daadwerkelijk te wegen op het Vlaams justitieel beleid van morgen. Een voorwaarde hiertoe is dat de diverse werkvormen de rangen sluiten en dat ze een brug slaan naar belendende percelen, zoals de samenlevingsopbouw, de onderwijssector en het socio-cultureel vormingswerk. Het potentieel van deze laatste sectoren inzake maatschappelijk omgaan met criminaliteit werd tot op heden onvoldoende aangeboord. Een voldoende autonomie moet tevens een buffer vormen tegen een al te sturende overheid die zou aanzetten

⁴ Omzendbrief van 1 februari 2012 van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin betreffende de reorganisatie van het algemeen welzijnswerk.

tot een overdreven instrumentalisering van het forensisch welzijnswerk, wat meteen de mogelijkheden zou beperken om vanuit deze sector bij te dragen tot de uitbouw van een gemeenschapsgerichte en emancipatorische visie op recht en rechtsbedeling. Een verarming van het recht ten gevolge van een verkeerd begrepen decentralisatie en privatisering van de reclassering naar Engels model ('payment by results') lijkt ons niet bepaald verkiesbaar (SILVESTRI, 2012).

Naar een gemeenschapsjustitie

Het tweede perspectief dat we hier willen aanbrengen is dan ook dat van de 'gemeenschapsjustitie'. Vooral in de Angelsaksische literatuur is er sinds de jaren zestig enorm veel theorievorming ontwikkeld rond diverse stromingen van 'community justice'. Het gaat hierbij dan niet zozeer om werkvormen die persoonsgerichte ondersteuning bieden bij de tenuitvoerlegging van bepaalde straffen of maatregelen, dan wel om praktijken waarbij de rechtszoekende zelf en zijn/haar omgeving een actieve rol spelen in het tot stand brengen van recht en *in concreto* bijdragen tot beslissingen die al dan niet opgelegd worden door, of in samenwerking met, een gerechtelijke autoriteit. Het gaat met andere woorden om doorgedreven vormen van participatieve en communicatieve strafrechtsbedeling, ook en vooral in de fase van de straftoemeting, waarvoor in eigen land de COMMISSIE HOLSTERS in 2001 al een lans brak (AERTSEN *et al.*, 2004). Voor pleitbezorgers van het herstelrecht is deze benadering niet nieuw. Maar toch is er een mogelijk verschil tussen een (inmiddels klassieke) herstelrechtelijke benadering en een gemeenschapsgerichte opvatting van justitie. Een kritiek op het herstelrecht – die overigens relevant is voor het forensisch welzijnswerk in het algemeen en waarop hierboven reeds gealludeerd werd – betreft de over-individualisering van de problematiek: criminaliteit wordt herleid tot een individueel gegeven (van slachtoffer of dader), waarbij de inherente maatschappelijke dimensie onvoldoende aan bod komt. In die zin hernemen werkvormen als bemiddeling (maar ook daderhulp en slachtofferhulp) de bestaande justitiële logica, waarbij vertrokken wordt van persoonsgerelateerde incidenten en waarbij onderliggende, maatschappelijke problemen of oplossingsmogelijkheden grotendeels worden miskend, althans niet actief worden betrokken. Bestaande sociale ongelijkheden worden door deze interventies eerder bevestigd dan tenietgedaan; sociale rechtvaardigheid staat hier niet voorop.

Een model van gemeenschapsgerichte justitie hanteert een fundamenteel ander uitgangspunt. Het probleem wordt van meet af aan maatschappelijk gesitueerd, wordt als een zaak en verantwoordelijkheid van de collectiviteit beschouwd en daarbij wordt in de eerste plaats een beroep gedaan op 'local knowledge' en aanwezige hulpbronnen. De waarde van sociaal kapitaal wordt aangewend, ook in het tot stand komen van recht. Men gaat met andere woorden op zoek naar de mogelijkheden in de samenleving om informele 'deliberatieprocessen' met betrekking tot justitie te ontwikkelen, vaak in samenwerking met het formele justitiële systeem. In een gemeenschapsjustitie ligt de focus niet zozeer op het casusniveau van probleemoplossing, dan wel op een veelzijdige probleemoriëntatie en op een preventieve aanpak. Inmiddels zijn bepaalde vormen van het herstelrecht verder geëvolueerd en hoeven de twee modellen – het herstelrechtelijke en gemeenschapsgerichte – niet langer als onverenigbaar beschouwd te worden. Hoe justitie op concrete wijze gemeenschapsgericht kan herdacht worden, zonder de individuele noden, belangen en rechten van slachtoffers en daders te miskennen, en hoe bestaande voorzieningen daarbij op innovatieve wijze kunnen betrokken worden, kan verkend worden in de criminologische literatuur en buitenlandse projecten (BRAITHWAITE, 2002; CRAWFORD & CLEAR, 2001; MARUNA, 2006; SHEARING,

2001). Maar ook in eigen land zijn belangwekkende voorbeelden te vinden van nieuwe samenwerkingsvormen, bijvoorbeeld rond de problematiek van intrafamiliaal geweld of de re-integratie van seksuele delinquenten. Kortom, een gemeenschapsjustitie biedt een reëel perspectief, dat in tijden van hervorming richtinggevend kan zijn voor de conceptuele en praktische ontwikkeling van een meer inclusief rechtsmodel waarbij geledingen uit de brede samenleving actief worden betrokken.

Ter afronding

Wil men vanuit Vlaanderen komen tot een 'participatieve' invulling van de zesde staatshervorming en wil men meer bereiken dan een loutere 'inkanteling' van de nieuwe bevoegdheden of een continuering van de werkvormen onder een nieuwe naam, dan dient een eigen visie ontwikkeld te worden, met nieuwe accenten, inzake 'justitie'. Dit behelst veel meer dan de medewerking aan een humane en re-integratiegerichte strafuitvoering of een welzijns- of gezondheidsgerichte benadering van criminaliteit. Men moet op langere termijn het perspectief open houden en bereid zijn om de huidige sectorale benadering binnen de Vlaamse overheid te overstijgen. Met de federale justitie en de magistratuur zal een actief debat moeten aangegaan worden. Bestaande maar al te zeer verspreide expertise vanuit diverse forensische werkvormen dient gebundeld te worden, waarbij men de brug moet slaan naar andere maatschappelijke en beleidssectoren. Op die manier kan men de ontwikkeling van een meer integraal, democratisch en responsief concept van justitie tegemoet zien. Hier ligt een belangrijke kans om via een justitiële hervorming de Gemeenschap meer gemeenschap te laten zijn, om van justitie – merkwaardig genoeg – een verbindend element te maken in de samenleving. Men wacht best niet te lang om een aantal denkpistes uit te tekenen. Door de belangrijke beslissingen uit te stellen tot na de verkiezingen van mei 2014, komt de discussie immers weldra in een electoraal vaarwater terecht en dat belooft – voor een gevoelig thema als justitie – niet veel goeds.

Referenties

- AERTSEN, I., BEYENS, K., DE VALCK, S. & PIETERS, F. (Eds.) (2004). *De Commissie Holsters buitenspel? De voorstellen van de commissie Strafwitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting*. Brussel: Politeia.
- BRAITHWAITE, J. (2002). *Restorative Justice and Responsive Regulation*. Oxford: Oxford University Press.
- CRAWFORD, A. & CLEAR, T.R. (2001). Community Justice: Transforming Communities Through Restorative Justice? In G. BAZEMORE & M. SHIFF (Eds.), *Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Communities*. Cincinnati: Anderson Publications, 127-49.
- Dertig jaar communautarisering hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. In W. BRUGGEMAN, E. DE WREE, J. GOETHALS, P. PONSAAERS, P. VAN CALSTER, T. VANDERBEKEN & G. VERMEULEN (Eds.), *Van pionier naar onmisbaar. Over 30 jaar Panopticon*. Antwerpen/ Apeldoorn: Maklu, 327-333.
- MARUNA, S. (2006). Who Owns Resettlement? Towards Restorative Re-Integration. *British Journal of Community Justice*, 4(2), 23-33.
- MEYVIS, W., ROOSE, R. & VANDERLAENEN, F. (2012). Van private reclassering naar maatschappelijke dienstverlening aan justitiecliënteel. In R. Roose, F. Vanderlaenen, I. Aertsen & L. Van Garssse (Eds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk. Ontwikkeling, beleid, organisatie en beleid*. Gent: Academia Press, 27-45.

- ROOSE, R., VANDERLAENEN, F., AERTSEN, I. & VAN GARSSE, L. (Eds.) (2012). *Handboek Forensisch Welzijnswerk. Ontwikkeling, beleid, organisatie en beleid*. Gent: Academia Press.
- SARWGG (2013). *Bijdrage aan het Groenboek Staatshervorming*. Brussel: Strategische Adviesraad Welzijn-Gezondheid-Gezin.
- SHEARING, C. (2001). Transforming Security: A South African Experiment. In H. STRANG & J. BRAITHWAITE (Eds.), *Restorative Justice and Civil Society*. Cambridge: Cambridge University Press, 14-34.
- SILVESTRI, A. (Ed.) (2012). *Critical reflections: Social and criminal justice in the first year of Coalition government*. London: Centre for Crime and Justice Studies.
- VLABEST (2012). *Zesde staatshervorming biedt veel kansen mits goede procesaanpak*. Brussel: Vlaamse Adviesraad voor Bestuurszaken.